

Les 76 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord Bezoeken, בִּיקֵר of בִּיקַר {biqquer} [pi'el].

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	מְבַקֵּר	m ^e vaqquer	בִּיקַרְתִּי	אֲבַקֵּר
Ik (v)	מְבַקֶּרֶת	m ^e vaqqèrèt	בִּיקַרְתִּי	אֲבַקֶּר
Jij (m)	מְבַקֵּר	m ^e vaqquer	בִּיקַרְתָּ	תְּבַקֵּר
Jij (v)	מְבַקֶּרֶת	m ^e vaqqèrèt	בִּיקַרְתָּ	תְּבַקְרִי
Hij	מְבַקֵּר	m ^e vaqquer	בִּיקֵר	יְבַקֵּר
Zij	מְבַקֶּרֶת	m ^e vaqqèrèt	בִּיקְרָה	תְּבַקֵּר
Wij (m)	מְבַקְרִים	m ^e vaqriem	בִּיקְרָנוּ	נְבַקֵּר
Wij (v)	מְבַקְרוֹת	m ^e vaqrot	בִּיקְרָנוּ	נְבַקְרִי
Jullie (m)	מְבַקְרִים	m ^e vaqriem	בִּיקַרְתֶּם	תְּבַקְרוּ
Jullie (v)	מְבַקְרוֹת	m ^e vaqrot	בִּיקַרְתֶּן	תְּבַקְרוּ
Zij (m)	מְבַקְרִים	m ^e vaqriem	בִּיקְרוּ	יְבַקְרוּ
Zij (v)	מְבַקְרוֹת	m ^e vaqrot	בִּיקְרוּ	יְבַקְרוּ

Gebiedende wijs: m: בִּיקֵר baqquer, v: בִּיקְרִי baqrie, meervoud: בִּיקְרוּ baqroe, infinitief: לְבַקֵּר l^evaqquer

Opdracht 2: Geef de uitspraak en de vertaling:

? אָדוֹן בְּתוֹאֵל מֵה שְׁלוֹמְךָ?	tzoh ^o rayiem toviem, g ^e vèrèt Miryám
ádon b ^e toe ^e l, mah shlomchá?	Goede middag, mevrouw Mirjam (of: Maria)
Meneer Betuël, hoe gaat het met u?	תּוֹדָה עַל בִּיקוּרְךָ
(Hoe gaat het ermee? Hoe maakt u het?)	todáh al biqqoerech
רִישׁוֹן נְהִיגָה שְׁלֶךְ בְּבִקְשָׁה	Bedankt voor uw (v) bezoek
rishon n ^e higáh shélchá b ^e vaqásháh	לְהִתְרַאוֹת בְּנִסָּן
Uw rijbewijs alstublieft	l ^e hitrá'ot b ^e nisán
סְבִלְנוֹת, זֶה בְּבֵית שְׁלִי	Tot ziens in [de maand] Nisan
savlanoet, zèh babáyiet shèlie	רְאוּבֵן, הַמְּכוֹנִית שְׁלֶךְ [הִיא] בְּסֹדֵר
Geduld, het is in mijn huis	re'oeven, hamm ^e choniet shélchá [hie] b ^e sedèr
צֶהְרִיִּים טוֹבִים, גְּבַרְתְּ מֵרִים	Ruben, uw auto is in orde

Opdracht 3: Het lied Baroach haba (Psalm 118:26) בָּרוּךְ הָבָא, בְּשֵׁם אֲדוֹנֵי הַלְלוּיָהּ bároech habá b^eshem ^adonai hall^eloejáh Gezegend hij die komt in [de] naam van [de] Heer, halleluja.

Les 77 – Judaïca 18 – Halachah, de Joodse wetten

Halachah, de Joodse godsdienstige wet, is gebaseerd op de 613 wetten, מצוות mitzwot, die vermeld zijn in de Torah, de vijf boeken van Mozes. Daarvan zijn er 365 verboden en 248 geboden. Sommige wetten gelden alleen voor de priesters, en enkele alleen in Israël. Het Jodendom heeft deze geboden en verboden ontleend aan de Torah, met de bedoeling om van het Joodse volk een heilig volk te maken dat apart is gezet voor God.

De naam Halachah is afgeleid van het werkwoord הָלַךְ, halach (gaan, lopen, zie les 41) en het heeft overdrachtelijk de betekenis van 'levensweg' of 'levenswandel'.

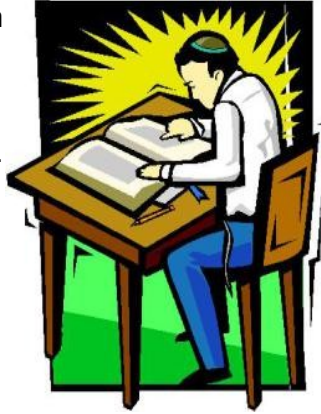
Via de mondelinge leer zijn er door de rabbijnen nog veel meer verboden aan toegevoegd, met als doel de Joden af te zonderen en te beschermen tegen onbehoorlijk gedrag. Dit is vastgelegd in de Talmoed, die rond het jaar 500 werd afgesloten; zie les 73.

Oude regels gangbaar maken

Je kunt het woord halachah ook uitleggen als 'gangbaar' of 'beweging': hoe maken we die oude regels gangbaar voor deze tijd? Daarbij wordt wel gewezen op de Stenen Tafelen: de eerste, door God beschreven tafelen, heeft Mozes kapot gooid; de tweede Stenen Tafelen heeft Mozes zelf

uitgehakt en in opdracht van God beschreven (Exodus/Shemot 34:27-28, hoewel Deuteronomium/Devariem 10:1-4 aangeeft dat God zelf de nieuwe Stenen Tafelen beschreef). Dat gaf de mens zelf een rol, wat de basis gaf voor de verdere ontwikkeling van de Torah door de mens. Rabbijnen zijn – volgens een democratisch proces van vraag en

antwoord, van leren en onderwijzen, van beslissen op basis van meerderheid van stemmen, 'responza' - steeds bezig met het in overeenstemming brengen van de halachot met de tijd waarin men leeft. Zo mogen bevoegde rabbijnen nadenken over vragen zoals: mag je op shabbat een magnetron gebruiken? Er zijn ongeveer 300.000 vragen en antwoorden omgezet in bindende uitspraken (פסק־הלכה psaq h'alácháh) ter verbetering (תקנה taqqánáh; zie les 63) van de Joodse wet.

Die Joodse wet is dus allesbehalve statisch. Eigenlijk begon dit al in Mozes' dagen, toen deze op verzoek regels opstelde voor het erven van dochters indien er geen zonen zijn, en het vervolgens binnen de stam houden van het erfdeel, zie Numeri 27 en 36.

Shoelchan Aroech

In de verzameling שולחן ערוך Shoelchan Aroech, midden 16e eeuw samengesteld door rabbijn Josef Karo uit Safed, zijn alle Joodse godsdienstige wetten systematisch gerangschikt. De naam betekent 'gedekte tafel'. Het doel was om van dit boek te genieten als van een heerlijke en prachtig geserveerde maaltijd.

De regels en wetten in de Shoelchan Aroech hebben betrekking op het Joodse leven na de verwoesting van de Tweede Tempel. Het telt duizenden pagina's en bevat alle rituele en andere wetten voor orthodoxe Joden, met commentaren, en bestaat uit vier delen die over verschillende aspecten van het Joodse leven gaan:

- 1 Orach Chayim, אֶרְכַּח חַיִּים 'het pad ten leven' (Psalm 16:11): het dagelijks leven, shabbat, feestdagen, synagoge en zegenspreuken.
- 2 Yoreh de'ah, יוֹרֵה דְעָה, 'kennis onderwijzen' (Jesaja 28:9; les 61): rituele slacht, verboden voedsel, afgoderij, rentetarieven, reinheid, eden, het eren van ouders en leraren, besnijdenis, ziekte, overlijden en rouw.
- 3 Even ha'ezer, אֶבֶן הָעֶזֶר, 'Steen van de hulp' (1 Samuël 7:12): huwelijk en echtscheiding.
- 4 Choshen hammishpat, חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט 'Borstschild der beslissing' (Exodus 28:30): burgerlijk recht en strafrecht.

Omdat Josef Karo alleen de gebruiken bij de Sefardische Joden (in Zuid-Europa en het Midden-Oosten) beschreef, verscheen later een uitgebreidere versie, Mappa מַפָּה (tafellaken), dat ook de regels van de Ashkenazische Joden uit Noord-Europa bevatte.

Door het opnemen van veel commentaren was de Shoelchan Aroech dermate uitgedijnd, dat nu wordt gewerkt met de verkorte versie Kitsoer Shoelchan Aroech קִיטְסוֹר שוֹלְחָן עָרוּךְ.

Een paar termen

רְשׁוּת {r^eshoet} is de toestemming om iets te doen, niet verplichtend.
 מוֹתָר, מוֹתֵר {moetár} betekent dat iets geoorloofd of toegestaan is.
 חוֹבָה {chováh} is een verplichting om iets te doen, zoals gebeden.
 חַיִּיב {chayáv} betekent ook dat iets verplicht is.
 אָסוּר {ásoer} betekent dat iets verboden is

Rabbinale rechtbank, Beth Dien

De Joodse gemeenschap kent het Beth Dien בֵּית־דִּין, de rabbinale rechtbank. In de dagen van de Tempel had deze verregaande bevoegdheden, nu zijn die beperkt tot zaken die beide partijen vrijwillig voorleggen. Het gaat dan over adviezen bij financiële geschillen en beslissingen over religieuze Joodse regels, zoals kashroet (de spijswetten) en echtscheiding. Echt straffen kan de Beth Dien niet; iemand wordt niet meer in de synagogedienst opgeroepen voor de Torahlezing, een erefunctie wordt ontzegd, of (heel zeldzaam) iemand wordt in de ban (חֶרֶם cherem) gedaan. Het vonnis van de rabbinale rechtbank heet פְּסָק־דִּין psaq dien.

Een paar hedendaagse aanpassingen

- ♦ De gemara schakelaar. Op shabbat is het niet toegestaan om vuur te maken. Daarom is het ook niet toegestaan het licht te ontsteken. Een gemara-schakelaar ontsteekt het elektische licht korte tijd *nadat* je de schakelaar bedient, zodat je niet zelf het licht hebt ontstoken.
- ♦ De shabbatslift behoef je ook niet te bedienen: die gaat volautomatisch op en neer, stopt op elke verdieping en opent er zijn deur.
- ♦ Het begrip *eroev* (עֵרוֹב, עֵרוֹב; mengsel, vermenigving) heeft te maken met de beperkte afstand die men op shabbat mocht afleggen vanaf het eigen erf. Een stad kon men door zijn ommuring beschouwen als 'gemeenschappelijk erf' van alle Joodse bewoners, waardoor je daar voorwerpen mag vervoeren en elkaar bezoeken zonder de shabbatsgrens te overschrijden. Nu de steden niet meer ommuurd zijn, beschouwt men de grachtengordel (van Amsterdam), of een op grote hoogte rond de stad gespannen draad, als ommuring.

Jesus en de Mondelinge Leer

Hoe ging Jezus om met de Wet en de mondelinge traditie van wetsuitleg, die in zijn tijd al bestond en enkele eeuwen daarna op schrift werd gesteld? Hij werd besneden, opgedragen in de tempel, onderwezen in de leer, vierde de grote feesten in de Tempel, stuurde genezen melaatsen volgens de regels naar de priesters voor medische controle, en hield zich zoveel mogelijk aan de Torah. Maar Hij toonde weinig eerbied voor de traditie van de voor-

ouders, zoals het wassen van handen en keukengerie, die de plaats hadden ingenomen van Gods geboden. Hij stond zijn leerlingen toe, op de shabbat aren te plukken, te pellen en te eten, en Hij genas een man op shabbat, want 'de shabbat is er voor de mens, en niet de mens voor de shabbat'. Hij ontmaskerde de vrome smoes van iemand die zijn ouders niet wilde ondersteunen, omdat hij zijn bezit aan God had beloofd als offergave (korban). *'Dit volk eert mij met de lippen, maar hun hart is ver van mij; tevergeefs vereren ze mij, want ze onderwijzen hun eigen leer, voorschriften van mensen.'*

Zie Markus 2, 3 en 7 en Mattheüs 23.

Ook binnen het Jodendom ontstond verzet tegen de Talmoed. De Karaïeten was een Joodse stroming, die zich alleen baseerde op de geschreven Torah, de Talmoed niet erkende en de goddelijkheid van de mondelinge leer afwees.

Het hedendaagse liberale Jodendom zegt, dat de halachische uitspraken in de Talmoed niet goddelijk zijn, maar alleen goddelijk geïnspireerd, en daarom dus veranderbaar.

Woordenschat

אֹרַח, אֹרַח	orach (m)	Weg, wijze, manier, pad
אָסוּר	ásoer (bn)	Verboden; gebonden, gevangen
בֵּית־דִּין	bet dien (m)	Beth Dien, de rabbinale rechtbank
דַּיָּן, דַּיָּין	dayán (m)	Rabbinaal rechter
דִּין	dien (m)	Recht, gerecht, wet
דַּעַה	de'áh (v)	Kennis, mening, oordeel [werkw. יָדַע yáda, weten, kennen]
הֵלַךְ	hálach [pa'al]	Gaan, wandelen, lopen, zie les 41
הִלְכָה	h ^{al} ácháh (v)	Religieuze wet, regels voor het Joodse leven. Constr: הִלְכַת־
חֻבָּה	chováh (v)	Verplichting, (geldelijke) schuld
חַיָּב	chayáv (bn)	Verplicht, schuldig
חֻקִּי, חֻקֵי	choeqqie (bn)	Wettelijk, legaal
חֶרֶם	cherèm (m)	Ban, boycot; niet meer met iemand omgaan
חֹשֶׁן, חוֹשֶׁן	choshèn (m)	Borstschild van de hogepriester
צִוָּה, צִוּוּה	tziwáh [pi'el]	Commanderen, bevelen
צִוּוּי, צִוּוּי	tziwoey (m)	Imperatief, gebiedende wijs (taalkundig)
מִצְוָה, מִצְוּוה	mitzwáh (v)	Gebod, voorschrift, goede daad
תְּרֵי"ג [מִצְוּוֹת]	taryag [mitzwot]	De 613 ge- en verboden der Torah. תְּרֵי"ג is een cijferwoord; de letters hebben getalwaarden 400 + 200 + 10 + 3 = 613.
מִתָּר, מוֹתָר	moetár (bn)	Geoorloofd, toegestaan
מַפָּה	mapáh (v)	Tafellaken; landkaart
מִשְׁפָּט	mishpát (m)	Recht, gerecht, proces; grammaticale zin
נִתְיָב	nátiev (m)	Pad, baan, rijbaan
עֲזָר	ezèr (m)	Hulp
עַל־כֵּן	al ken	Daarom
פְּסָק	psaq (m)	Uitspraak, vonnis
פְּסָק־דִּין	psaq-dien	Uitspraak van een (religieuze of gewone) rechtbank
פְּסָק־הִלְכָה	psaq h ^{al} ácháh	Religieuze wetten, ingesteld door rabbijnse experts in de Joodse wet en toegevoegd aan de halachot
קִצּוֹר, קִיצוֹר	qitzoer (m)	Verkorting, verkorte uitgave
רְשׁוֹת	r ^e shoet (v)	Toestemming, vergunning, verlof; eigendom
שׁוּלְחַן עֵרוּךְ	shoelchán ároech	'Gedekte tafel', codex van Joodse religieuze wetten
תְּקַנָּה	taqqánáh (v)	Verbetering, herstel; voorschrift. Zie les 63
אָכַל	áchal [pa'al]	Eten. Inf: לֶאֱכֹל lá'achol

Opdracht 1: (na opdracht 2) Vertaal en geef de uitspraak. Zie zo nodig de lessen 11 en 30.

Beveel (m, v) de hond te komen!

Brood eten is toegestaan

Het vonnis ligt op de tafel

Opdracht 2: Vervoeg het werkwoord צִוָּה, צִוָּה {tziwáh} [pi'el] Bevelen, commanderen. Controleer jezelf met de website <http://www.hebrewatmilah.org/maskilon1/index.htm> bij צוי/צוה. Daar zitten wel vier fouten in; herken ze. N.B. De dagesh in de ו wordt niet uitgesproken.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	אֲנִי
Ik (v)	מִצַּוָּה m ^e tzawáh	צִוִּיתִי tziwítie	אֲצַוָּה atzawèh	אֲנִי
Jij (m)	אַתָּה
Jij (v)	אַתְּ
Hij	הוא
Zij	היא
Wij (m)	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	אַתֶּם
Jullie (v)	אַתֶּן
Zij (m)	הֵם
Zij (v)	הֵן

Geb. wijs: m:, v:, mv:, infinitief: לְצַוֹת (על) ^etzawot

Opdracht 3: Enkele verzen uit Psalm 119, het loflied op de Wet. Geef de uitspraak en de vertaling. Raadpleeg zo nodig de lessen 26, 53 en 69 en de woordenlijst [Les_75](#).

גַּר-לְרַגְלֵי דְבָרְךָ; וְאוֹר, לְנִתְיָבְתִי

עַל-כֵּן, אֶהְבֶּתִי מִצֻּוֹתֶיךָ -- מִזְהָב

שִׁבְעַת בַּיּוֹם, הַלְלִיתִיךָ

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה-- לְמַדְנֵי חֻקֶיךָ

מִה-אֶהְבֶּתִי תוֹרֹתֶיךָ

Deze [Introductiecursus Hebreeuws](#) behoort bij de [Israël-weekbrief](#)
Bronnen: Israel Today magazine nov 2010, sept 2011, okt 2013; en.wikipedia.org; juristenblad Mr; rabbijn Menno ten Brink en Ron van der Wieken in NIW; CIP.nl; nl.wikipedia.org; millon.